ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ)
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Հաստատում եմ՝

Իրավունքի և
քաղաքականության
Ինստիտուտի տնօրեն
Մ.Ա. Քայաշյան

"12" հոկտեմբերի 2022 թ.

Ինստիտուտ՝ Իրավունքի և քաղաքականության
Ամբիոն՝ Քրեական իրավունքի և քրեական դատավարության իրավունքի

Հեղինակ՝ Ծաղիկյան Մ. Շ.

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Դասընթաց՝ Անձի քրեագիտական հետազոտումը որպես տակտիկական ազդեցության օբյեկտ

Մագիստրոսական ծրագիր՝ 042802.03.7 Կրիմինալիստիկա

Դասիչ մասնագիտություն՝ 042802.00.7 Իրավական ուսումնասիրություններ

ԵՐԵՎԱՆ

1. Ներածություն.

Անձի քրեագիտական հետազոտումը որպես տակտիկական ազդեցության օբյեկտ առարկայի անհրաժեշտությունն ուղղակիորեն բխում է դինամիկ զարգացող հասարակական հարաբերությունները հանրորեն վտանգավոր ոտնձություններից պաշնպանելու, հանցագործության դեպքերով արդյունավետ քրեական վարույթ իրականացնելու և հանցագործությունները բացահայտելու խնդիրների լուծումից:

Այն քրեագիտության մեջ առավել կարևոր դերակատարություն ունեցող և ներկայումս գործնական աշխատանքի մեջ մեծապես կիրառվող ճյուղերից է, որի նպատակն է առավելապես արագ, արդյունավետ և լրիվ բացահայտել հանցագործության մանրամասները, ի հայտ բերել հանցագործություն կատարած անձանց և ստացված տեղեկատվությունն օգտագործելով առավելապես արդյունավետ մոտեցում ցուցաբերել դատավարության մասնակիցներից ակնկալվող տեղեկությունները ստանալու գործընթացում՝ այդ կերպ մերկացնելով օբյեկտիվ իրականության մեջ տեղի ունեցած երևույթները:

Առարկայի արդիականությունն ընդգծվում է նաև նրանով, որ կապված կիբերհանցագործությունների, համակարգչային տեխնիկայի օգտագործմամբ կատարված այլ հանցագործությունների, ինչպես նաև տնտեսական հանցագործությունների ոլորտում մշտապես կատարելագործվող և փոփոխվող հանցավորների կողմից կիրառված մեթոդների ու ուղիների, դրանց արդյունքում տուժած անձանց սոցիալական, հոգեբանական և ինտելեկտուալ առանձնահատություններից, նախ և առաջ անհրաժեշտ է կատարել անձի քրեական հետազոտում, առանց որի հնարավոր չէ պատկերացնել նման դեպքերի արդյունավետ քննությունը և հետո միայն ճիշտ տակտիկական մոտեցում ցուցաբերել հավաքված տեղեկություններն առավել արդյունավետ օգտագործելու համար, որն իր մեջ ներառում է ճանաչողական տակտիկական խնդիրների լուծում, դրանց օգտագործման միջոցով ապացույցների ձեռք բերում, ինչպես նաև վարույթի շրջանակներում կատարվելիք գործողությունների պլանավորում ու ընթացքի կառավարում, քննության մասնակիցների միջև համագործակցության արդյունավետության ապահովում:

Նման միջոցառումների կիրառումն օգտակար է ինչպես առանձին քննչական կամ դրանց մաս կազմող որոշակի գործողությունների, այնպես էլ քրեական գործի ընդհանուր քննության արդյունավետության բարձրացման համար:

2. Դասընթացի նպատակը և խնդիրը.

Դասընթացի նպատակն է ուսանողների մոտ ձևավորել հանագործությունների բացահայտման և քննության արդյունավետության բարձրացման համար կարևոր նշանակություն ունեցող անձի քրեագիտական հետազոտման ուղիները, տեղեկությունների ստացման հնարավոր աղբյուրները և հավաքագրված տեղեկությունների ճիշտ կիրառման տակտիկական հնարքները:

2.1 Կրթական վերջնարդյունքները

Դասընթացի հաջող ավարտին ուսանողները **պետք է.**

իմանան՝

- անձի քրեագիտական հետազոտման ուղիներին, տեղեկատվության ձեռք բերման քրեադատավարական ընթացակարգերը, հնարավոր այլ աղբյուրները;

կարողանան՝

- իրագործել քրեական գործի լուծման համար էական նշանակություն ունեցող փաստական տվյալներ ստանալու նպատակով արդյունավետ քննչական գործողություն կատարելու համար անհրաժեշտ գործիքակազմ և հնարքների ընտրության հմտությունները;

ունակ լինեն՝

- ստանալ անհրաժեշտ ապացույցներ՝ առանձին հանցագործությունների քննության ժամանակ անձի քրեագիտական հետազոտության արդյունքում ստացված տեղեկատվության կիրառմամբ:

2.2. Դասընթացի աշխատատարության բաշխումն ըստ ուսումնական աշխատանքի տեսակների (ակադեմիական ժամերով)

Ուսումնական աշխատանքների տեսակները	Ամբողջը, ակ. ժամ.	Բաշխում ըստ կիսամյակների					
		1 Կիս.	2 Կիս.	3 Կիս.	4 կիս.	5 Կիս.	6 Կիս.
1	2	3	4	5	6	7	8
1.Ըստ կիսամյակի ընդհանուր դասընթացի ուսուցման ծանրաբեռնվածությունը	**108**	**108**					
1.1. Լսարանային պարապմունքներ:	**18**	**18**					
1.1.1.Դասախոսություններ	**10**	**10**					
1.1.2.Սեմինարներ	**8**	**8**					
1.2. Ինքնուրույն աշխատանք	**90**	**90**					
Ամփոփիչ ստուգում (քննություն, ստուգարք)	**Ստուգարք**	**Ստուգարք**					

2.3.Դասընթացի թեմատիկ պլան

Դասընթացի բաժինները և թեմաները	Ընդհանուր (ակ. ժամ)	Դասախոսություններ (ակ. ժամ)	Սեմինար (ակ. ժամ)	Պարապմունքների այլ տեսակներ (ակ. ժամ)
Թեմա 1. Անձի քրեագիտական հետազոտումը, որպես քրեագիտության տեսության բաղադրիչ **Թեմա 2.** Անձի քրեագիտական հետազոտումը, որպես տակտիական ազդեցության օբյեկտ	**16**	**2**	**2**	**12**
Թեմա 3. Նախնական քննության ընթացքում անձի քրեագիտական վերլուծության առավելությունները	**15**	**2**	**1**	**12**
Թեմա 4. Անձի հետազոտման և հարցաքննության նախապատրաստման ոչ ավանդական մոտեցումները	**15**	**2**	**1**	**12**
Թեմա 5. Հանցանք կատարած անձի հետազոտման առանձնահատկությունները	**14**	**1**	**1**	**12**

Թեմա 6. Վկայի և տուժողի հետազոտման առանձնահատկությունները (այդ թվում խոցեի վկայի և տուժողի)	**16**	**1**	**1**	**14**
Թեմա 7. Անձի փորձագիտական հետազոտության հիմնական ուղղվածությունները	**16**	**1**	**1**	**14**
Թեմա 8. Քրեական հետապնդում իրականացնող մարմինների կողմից ստացված տեղեկությունների արժանահավատության գնահատումը անձի դրսևորած հոգեբանական ախտանշանների վերլուծությամբ	**16**	**1**	**1**	**14**
Ընդամենը	**108**	**10**	**8**	**90**

3.Դասընթացի բաժինները և թեմաները

Թեմա 1. Անձի քրեագիտական հետազոտումը, որպես քրեագիտության տեսության բաղադրիչ:

Անձի ուսումնասիրության հիմնական ուղղությունները քրեագիտությունում: Անձի ուսումնասիրության առարկան և ծավալը: Տակտիկական նպատակներով անձի ուսումնասիրման մեթոդները: Անձի մասին տակտիկական նշանակություն ունեցող տեղեկություններ ստանալու աղբյուրները:

Թեմա 2. Անձի քրեագիտական հետազոտումը, որպես տակտիական ազդեցության օբյեկտ:

Անձը որպես հանցագործության դեմ պայքարի ուսումնասիրության առարկա: Անձի քրեագիտական ուսումնասիրության խնդիրներն ու հասկացությունը: Անձի տվյալների տեղը քրեագիտական տեղեկատվության համակարգում: Տուժողների և նրանց վարքագծի մասին տվյալների ուսումնասիրությունը, կապը հանցագործի վարքագծի ուղղվածության ու շարժառիթները հետ :

Թեմա 3. Նախնական քննության ընթացքում անձի քրեագիտական վերլուծության առավելությունները:

Նախաքննության մասնակից անձանց առանձնահատկությունների ուսումնասիրություն: Քննիչի կողմից քննության գործընթացի մասնակիցների անձի որոշ հոգեբանական առանձնահատկությունների (հոգեկան վիճակների, հիվանդությունների հոգեբանական դրսևորումների) քննչական գործողությունների տակտիկայի մշակում և օգտագործում:

Թեմա 4. Անձի հետազոտման և հարցաքննության նախապատրաստման ոչ ավանդական մոտեցումները:

Քրեագիտության կողմից մշակված ավանդական և նորարական մեթոդների կիրառումը հարցաքննության ընթացքում: Կախված քննչական գործողության տեսակի բովանդակությունից ՝ հարցաքննությունից, առերեսումից, մարտավարական ծրագրի

մշակում: Հարցաքննությունից առաջ անձի հոգեբանական վիճակի ստուգման անհրաժեշտության մասին:

Թեմա 5. Հանցանք կատարած անձի հետազոտման առանձնահատկությունները:

Քրեական գործերի տարբեր կատեգորիաների քննության և դատական քննության ընդհանրացված պրակտիկայի հետազոտում, ինչպես նաև ներքին գործերի մարմինների առանձին հանցագործությունների գծով օպերատիվ-հետախուզական գործունեության արդյունքների ամփոփում այս կամ այն տարածաշրջանում օպերատիվ իրադրության թվաքանակի վերաբերյալ վերլուծություն:

Թեմա 6. Վկայի և տուժողի հետազոտման առանձնահատկությունները (այդ թվում խոցելի վկայի և տուժողի):

Վկայի անձի քրեագիտական հետազոտության հիմնահարցերը: Վկաների մասնակցությամբ իրականացվող քննչական գործողությունների մարտավարության մշակում: Դատահոգեբանական փորձաքննության նշանակում գործի համար նշանակություն ունեցող տեղեկատվությունը ճիշտ ընկալելու և վերարտադրելու վկայի ունակությունը պարզելու համար:

Թեմա 7. Անձի փորձագիտական հետազոտության հիմնական ուղղվածությունները:

Կրիմինալիստական նշանակություն ունեցող անձի մասին տեղեկությունների բովանդակությունը և սկզբունքները: Անձի փորձագիտական հետազոտության խնդիրները և տեսակները:

Թեմա 8. Քրեական հետապնդում իրականացնող մարմինների կողմից ստացված տեղեկությունների արժանահավատության գնահատումը անձի դրսևորած հոգեբանական ախտանշանների վերլուծությամբ:

Քննչական և դատական գործողությունների, օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների հստակեցում: Քրեական հետապնդում իրականացման արդյունքում ստացված անձի վերաբերյալ բոլոր տեղեկությունների վերլուծություն: Հանցանք կատարած սուբյեկտների վերաբերյալ տեղեկատվության հավաքման, գնահատման,

հետազոտման եւ օգտագործման ուղղությամբ քննչական գործողությունների կազմակերպչական, օպերատիվ-հետախուզական և որոնողական միջոցառումների իրականացում:

4. Գրականության ցանկ

Հիմնական գրականություն

1. ՀՀ օրենքը «Զենքի մասին», ընդունված է Ազգային Ժողովի կողմից 3 հուլիսի 1998 թ.
2. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրք, ընդունվել է Ազգային Ժողովի կողմից 1 հուլիսի 1998 թ.
3. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրք, ընդունվել է Ազգային Ժողովի կողմից 30.06.2021 թ.
4. Օհանյան Լ.Պ. Կրիմինալիստիկա: Բուհական դասագիրք. (2-րդ հրատարակություն՝ փոփոխություններով և լրացումներով).- Եր.- ԵՊՀ հրատ., 2010
5. Ենգիբարյան Վ. Գ. Առանձին քննչական գործողությունների կատարման տակտիկա: Կրիմինալիստիկական տակտիկա | Գիտագործնական ձեռնարկ Երևան, Թասկ ՍՊԸ, 2018, 732 էջ
6. Ենգիբարյան Վ. Գ. Հանցագործությունների քննության մեթոդիկա: Կրիմինալիստիկական մեթոդիկա: | Դասագիրք բուհերի իրավաբանական ֆակուլտետների ուսանողների համար՝ երաշխավորված ՀՀ ԿԳՆ կողմից, Երևան, Թասկ, 2017, 608 էջ
7. Ենգիբարյան Վ. Գ. Հանցագործությունների քննության կազմակերպման քրեադատավարական և կրիմինալիստիկական հիմքերը | Մենագրություն, Երևան, Անտարես, 2016, 256 էջ
8. Չախոյան Ա. Մասնագետի հատուկ գիտելիքների և դրանց կիրառման քրեադատավարական և կրիմինալիստիկական հիմնախնդիրները | ԵՊՀ հրատ., Երևան, 200 էջ:

9. Ենգիբարյան Վ. Գ. Առանձին տեսակի հանցագործությունների քննության մեթոդկիա (Կրիմինալիստիկական մեթոդիկա)| Զեռնարկ, Երևան, ԵՊՀ հրատարակչություն, 2009, 416 էջ
10. «Ժամանակակից գիտական տեխնոլոգիաների և մեթոդների կիրառումը փորձաքննության ոլորտում» Միջազգային գիտաժողովի նյութեր, ԵրևանԾաղկաձոր, 16-17 հունիսի 2015թ./ ՀՀ ԳԱԱ Փորձաքննությունների ազգային բյուրո, խմբ. Խորհուրդ՝ Ա.Ջավադյան և ուրիշ.- Երևան-Ծաղկաձոր, 2015, 245 էջ:
11. Белкин Р.С. Курс криминалистики. В 3 т. Т. 1: Общая теория криминалистики. М.: Юристь, 1997.
12. Белкин Р.С. Курс криминалистики. В 3 т. Т. 2: Частные криминалистические теории. М.: Юристь, 1997.
13. Белкин Р.С. Курс криминалистики. В 3 т. Т. 3: Криминалистические средства, приемы и рекомендации. М.: Юристь, 1997.
14. Варданян, А.В. Дискуссионные вопросы криминалистической тактики в контексте действующего Уголовно-процессуального закона / А.В. Варданян// Современные проблемы отечественной криминалистики и перспективы ее развития: Сборник научных статей по материалам Всероссийской научно-практической конференции (с международным участием), посвященной 20-летию кафедры криминалистики. Ответственный редактор Г.М. Меретуков. - Краснодар: Кубанский государственный аграрный университет имени И.Т. Трубилина. – 2019
15. Варданян, А.В. Субъект преступления и личность преступника как междисциплинарные категории уголовно-правовых наук: вопросы соотношения и интеграции / А.В. Варданян// Криминологический журнал Бай
16. Թումասյան Դ., Ուեյն Յորդաշ: «Խոցելի տուժողների/վկաների և կասկածյալների մասնակցությամբ իրականացվող քննությունը». Եր, 2017

Լրացուցիչ գրականություն

1. Дубягин Ю.П., Торбин Ю.Т. Использование данных о внешности человека в раскрытии и расследовании преступлений: Учебное пособие. М., 1979.

2. Антонян Ю.М., Еникеев М.И., Эминов В.Е. Психология преступника и расследование преступлений. М.: Юристь, 1996
3. Бодалев А.А. Восприятие и понимание человека человеком. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982.
4. Глазырин Ф.В. Изучение личности обвиняемого и тактика следственных действий. Свердловск 1973.
5. Бедняков Д.И. Непроцессуальная информация и расследование преступлений. М.: Юридическая литература, 1991.
6. Баев О.Я. Тактика следственных действий. Изд. 2-е. Воронеж: 1995.
7. Грамович Г.И. Тактика использования специальных знаний в раскрытии и расследовании преступлений. Учебное пособие. Минск, 1987.
8. Расследование отдельных видов преступлений. /Под ряд. Баева О.Я. и Филиппова А.Г. М., 1994.
9. Ենգիբարյան Վ.Գ.. Առանձին տեսակի հանցագործությունների քննության մեթոդիկա: Եր.: ԵՊՀ հրատ., 2009,
10. Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին ՀՀ օրենք (ընդունված 22.10.2007)
11. Корухов Ю.Г. Криминалистическая диагностика при расследовании преступлений. М., 1998.